

Drs. J. Luijt

Med. No. 337

GEMEENTELIJKE LAND-EN TUINBOUWBEDRIJVEN

November 1985

SIGN: L 27-337
EX. NO: B
MLV:

Landbouw-Economisch Instituut
Afdeling Structuuronderzoek

REFERAAT

GEMEENTELIJKE LAND- EN TUINBOUWBEDRIJVEN

Luijt, J.

Den Haag, Landbouw-Economisch Instituut, 1985

15 p. tab.

Onderzoek naar het voorkomen van gemeentelijke land- en tuinbouwbedrijven, het beslag dat deze bedrijven op landbouwgrond leggen en de mate waarin de particuliere agrarische producent concurrentie wordt aangedaan.

De bij de landbouwtelling geregistreerde gemeentelijke (productie)bedrijven zijn voornamelijk van het akkerbouw- en het tuinbouwtype.

De akkerbouwbedrijven verbouwen maïs, bieten en granen op ongeveer 4.000 hectare landbouwgrond. De tuinbouwbedrijven kweken voornamelijk pot- en perkplanten (onder glas) en boomkwekerijproducten en vaste planten.

De mate waarin de gemeentelijke land- en tuinbouwbedrijven voor de particuliere agrarische producent een bedreiging vormen is evenals het beslag op de oppervlakte landbouwgrond beperkt.

Gemeenten/Grondbezit/Bedrijven/Pacht/Bestemming/Concurrentievervalsing

Overname van de inhoud toegestaan, mits met duidelijke bronvermelding.

Inhoud

	Blz.
1. INLEIDING	5
1.1 Aanleiding	5
1.2 Doel	5
1.3 Afbakening	6
2. WAAROM GEMEENTEN BOEREN	7
3. INVENTARISATIE VAN GEMEENTELIJKE LAND- EN TUINBOUW- BEDRIJVEN	9.
3.1 Registratie via de (jaarlijkse) landbouwtelling	9
3.2 Netto beteelbare oppervlakte	10
3.3 Bedrijfsomvang en bouwplan	11
4. CONCLUSIES	14

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Reeds enige tijd morren verschillende landbouworganisaties over het verschijnsel dat gemeenten in Nederland landbouwgrond exploiteren op een wijze die sterk doet denken aan een normaal boerenbedrijf 1). Door deze gang van zaken zou de lagere overheid concurrent zijn geworden van de particuliere agrarische ondernemer, hetgeen als principieel onjuist wordt aangemerkt. Bedoelde organisaties vinden dan ook dat de bewuste landbouwgronden bij bestaande particuliere agrarische bedrijven in exploitatie moeten worden gegeven.

De grond, die in voorgaande jaren door de gemeenten werd verworven, zou, zolang de bestemmingsverandering niet wordt gerealiseerd, via mogelijkheden die de Pachtwet biedt, tegen een aan bestaande pachtnormen getoetste vergoeding, tijdelijk bij agrariërs in gebruik moeten worden gegeven. Daarnaast wordt (terug)verkoop van sommige, zoals nu blijkt 2) in te ruime mate verworven, landbouwgronden aan de al dan niet onteigende agrariërs als een morele verplichting van de desbetreffende gemeenten beschouwd.

1.2 Doel

Voor het Landbouw-Economisch Instituut waren deze, via de pers opgevangen, signalen aanleiding het grondgebruik door gemeentelijke landbouwbedrijven te onderzoeken. De studie, waarvan hierbij verslag wordt gedaan, richt zich op een drietal aspecten.

In de eerste plaats wordt ingegaan op de overwegingen die ertoe hebben geleid dat gemeenten landbouwgrond voor eigen rekening gingen exploiteren in plaats van deze gronden (tijdelijk) ter beschikking te stellen aan bestaande particuliere agrarische bedrijven.

- 1) "Hengelo nu een der grootste boeren uit de verre omgeving". Sallands Dagblad 24-1-1983.
"Gemeentelijke gronden in eigen agrarische exploitatie". Landbouwschap. 10/7078, 12-4-1983.
"Boerende Gemeenten maken boeren gemeen". Boerderij, 68(1983) no. 43, (27 juli).
"ABTB kwaad op "boerende" gemeenten". Twentsche Courant/O.D. 28-2-1984.
"Avebe en Cebeco: geen concurrent landbouw". 1-3-1984.
"NCB tegen boerende gemeenten". Brabants Dagblad, 20-10-1984.
- 2) Bedrijfsterreinen. Rijks Planologische Dienst, Den Haag, 1984.

In de tweede plaats worden de gemeenten, die zelf landbouwprodukten verbouwen, geïnteriseerd, terwijl tevens wordt nagegaan om hoeveel landbouwgrond het gaat.

Tenslotte wordt aangegeven welke landbouwkundige aanwending de boerende gemeenten de betreffende landbouwgronden geven; een en ander om te kunnen constateren in hoeverre de particuliere agrarische ondernemer concurrentie wordt aangedaan.

1.3 Afbakening

Nederlandse gemeenten die landbouwgronden exploiteren door zelf agrarische produkten te telen staan in dit onderzoek centraal. Gemeentelijke landbouwgronden die (tijdelijk) in gebruik worden gegeven aan agrarische ondernemers (verpacht, verhuurd of om niet) vallen daardoor buiten het gezichtsveld.

Verder worden andere overheidslichamen dan gemeenten in deze inventarisatie niet meegenomen. Hierdoor komt o.m. het agrarisch grondgebruik van de volgende overheidsinstanties niet aan de orde: Staat der Nederlanden, Ministeries (Bureau Beheer Landbouwgronden), Inspectie der domeinen, Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer, Provincies, Provinciale Waterstaten, Hoogheemraadschappen, Waterschappen, Zuiveringsschappen, Recreatieschappen, Havenschappen, Houtvesterijen, Polderdistricten, enz.

2. Waarom gemeenten boeren

Gemeenten hebben verschillende motieven om zelf landbouwgrond te exploiteren. In de eerste plaats gebruikt men landbouwgrond om maatschappelijke redenen: ten behoeve van educatieve doeleinden, sociale tewerkstelling, enz. Om dezelfde redenen worden dieren (koeien, paarden, varkens, schapen, eenden, enz.) op gemeentelijke landbouwbedrijven gehouden.

In de tweede plaats kweken gemeentelijke tuinbouwbedrijven struiken, bomen, vaste planten e.d., die dan een plaats krijgen in gemeentelijke plantsoenen, parken en langs gemeentelijke wegen.

In de derde plaats - en daar gaat het in deze nota om - zitten veel gemeenten met een in voorgaande jaren aangekochte (minnelijk verworven of onteigende) oppervlakte landbouwgrond die, conform een bestemmingsplan of een ontwerp daartoe, een nieuwe bestemming zou krijgen. In dit verband kan gedacht worden aan woningbouwlocaties, recreatiegebieden, industrieterreinen, wegen, enz. De periode tussen aankoop van de gronden en planrealisering werd in de regel overbrugd door de gronden in gebruik te laten bij de oude eigenaar, dan wel door ze bij een andere agrariër in gebruik te geven.

Het recht om de door de gemeente verworven gronden te mogen gebruiken werd in sommige gevallen om niet aan de oude eigenaar, of een andere agrariër gegeven, onder voorwaarde dat het beëindigd zou worden op het moment dat de gemeente tot realisering van het bewuste plan over wilde gaan.

In weer andere gevallen verpachtte men dit gebruiksrecht.

Wanneer echter een normale (art. 1 Pachtwet) pachtovereenkomst werd afgesloten, dan kreeg de pachter via de wet het recht deze pachtovereenkomst te verlengen. Deze rechtsfiguur was dus niet erg in trek bij de gemeentelijke autoriteiten.

De wet heeft echter rekening gehouden met de situatie dat er een periode overbrugd dient te worden tussen het moment van verwerving van de grond en het moment van planrealisering. Via de artikelen 62 tot en met 64 van de Pachtwet kunnen openbare lichamen de grondkamer verzoeken een overeenkomst met een of meer bijzondere bepalingen goed te keuren. Dit indien aan de bewuste landbouwgronden een bestemming is gegeven "voor niet tot de landbouw betrekkelijke doeleinden van openbaar nut".

De bijzondere bepalingen behelzen:

- a. dat de overeenkomst niet voor de normale (art. 12) zes (losse grond) of twaalf (hoeve) jaar geldt, maar voor de overeengekomen tijd;
- b. dat de verlenging niet plaats zal hebben, indien de pachter wordt medegedeeld dat verlenging met de bestemming van het verpachte onverenigbaar is;

- c. dat de pachter de grondkamer niet mag vragen een machtiging tot verandering van bestemming, inrichting of gedaante goed te keuren;
- d. dat de overeenkomst door de verpachter te allen tijde kan worden beëindigd, wanneer hij vindt dat de bestemming beëindiging noodzakelijk maakt.

Het recht op schadeloosstelling zal in dit verband de keuze van de bijzondere bepalingen bepalen (art. 64).

Tenslotte kan de gemeente de grondkamer verzoeken een overeenkomst van een jaar of korter goed te keuren (art. 12 lid 3), waarna geen verlenging van de overeenkomst kan worden verzocht (art. 37 lid 2).

In alle vier de gevallen: (1) gebruiksoverdracht om niet, (2) normale pachtovereenkomst, (3) overeenkomst met bijzondere bepalingen en (4) overeenkomst voor een jaar of korter, is de opbrengst voor de gemeente laag. In het eerste geval is er immers helemaal geen sprake van betaling, terwijl de pachtsom in de overige gevallen wordt getoetst aan de vigerende pachtnormen.

De pachtnormen zijn zo vastgesteld dat ze slechts een klein gedeelte van de opbrengstwaarde van de grond dekken. Hierdoor zijn de rentelasten over het bedrag dat nodig was om de grond te verwerven in alle gevallen hoger dan de pachtopbrengsten. Het niet verwezenlijken van de nieuwe bestemming kost dus jaarlijks geld. Daarnaast bergt gebruik van het instituut pacht altijd het gevaar in zich dat de pachter gaat "dwarssligen", en de beëindiging niet plaats vindt op het door de gemeente gewenste moment.

De door de gemeente gewenste bestemming van de eertijds verworven landbouwgronden kan niet in alle gevallen binnen afzienbare tijd plaatshebben. Bijvoorbeeld doordat men in een langdurige economische depressie terechtkomt of doordat men de toekomstige vraag naar nieuwe (niet-landbouw) bestemmingen verkeerd heeft geschat.

In een dergelijke situatie - en die situatie is sinds het einde van de jaren zeventig relevant - is het voor gemeenten aantrekkelijk de landbouwgronden zelf agrarisch te exploiteren. Er kunnen dan immers winsten worden gemaakt die veel groter zijn dan de reguliere pachtopbrengsten, waardoor een groter deel van de rentelasten kan worden gedekt, terwijl tevens de in de Pachtwet ingebouwde bescherming van de pachter kan worden omzeild.

3. Inventarisatie van gemeentelijke land- en tuinbouwbedrijven

3.1 Registratie via de (jaarlijkse) landbouwtelling

Gemeenten zijn niet heffingsplichtig op grond van het K.B. van 21 febr. 1966, Stb. 87. Krachtens dit K.B. behoren de door een gemeente gedreven ondernemingen, waarin de landbouw wordt uitgeoefend, niet tot de ondernemingen waarvoor het Landbouwschap is ingesteld. Uitzonderingen hierop vormen echter:

- a. Gemeentelijke ondernemingen welke uitsluitend of in hoofdzaak uit economische (winst) motieven worden gedreven, en
- b. schaarweiden die door een gemeente worden geëxploiteerd.

Een gemeentelijk landbouwbedrijf dat aan een onder a of b genoemde voorwaarde voldoet heeft, net als alle andere agrarische bedrijven, de plicht de Districtsbureauhouder (DBH) in de regio, en via hem de Stichting tot Uitvoering van Landbouwmaatregelen (STULM), inzicht te geven in de omvang van de agrarische activiteiten. Daartoe dient jaarlijks een meitellingsformulier te worden ingevuld, waarna de DBH deze verzamelt en controleert. Vervolgens bereiken deze goed bevonden formulieren het CBS, alwaar een en ander statistisch wordt verwerkt. Via de door gemeentelijke landbouwbedrijven ingevulde formulieren is dus het aantal gemeentelijke landbouwbedrijven te achterhalen, terwijl tevens informatie kan worden verkregen omtrent het voor landbouwdoeleinden aangewende areaal en het gemeentelijke bouwplan.

Een moeilijkheid van technische aard is echter de omstandigheid dat gemeentelijke landbouwbedrijven binnen de totale populatie niet herkenbaar zijn. Dankzij medewerking van de STULM en de heer J. de Vries van het Landbouw-Economisch Instituut konden desalniettemin ruim honderd gemeentelijke landbouwbedrijven worden onderscheiden (tabel 3.1).

Tabel 3.1 Gemeentelijke landbouwbedrijven per provincie

Provincie	Tot.aantal gemeenten per 1-1-1984	Aant. geregistr. gemeentelijke landb.bedr. per 1-6-1983
Groningen	50	6
Friesland	31	9
Drenthe	34	1
Overijssel	52	11
Gelderland	88	24
Utrecht	48	1
Nrd.-Holland	81	11
Zd.-Holland	136	19
Zeeland	30	2
Nrd.-Brabant	131	30
Limburg	69	3
Nederland	750	116

De tabel roept vanzelfsprekend de vraag op waarom de gemeentelijke landbouwbedrijven zo ongelijkmatig over de provincies zijn verdeeld. Mogelijke verklaringen hiervoor zijn:

1. niet alle gemeentelijke landbouwbedrijven hebben zich van hun registratieplicht gekweten;
2. niet alle gemeentelijke landbouwbedrijven werden door de DBH's in de regio herkend (het komt nogal eens voor dat het formulier op naam staat van een gemeenteambtenaar in plaats van een gemeentelijke dienst);
3. in sommige gebieden komen weinig gemeenten met landbouwgrond voor;
4. in sommige gevallen wordt de grond niet door een gemeentelijke landbouwbedrijf geëxploiteerd, maar verpacht of verhuurd aan agrarische bedrijven. Opgave vindt dan plaats door de pachter of de huurder.

De mogelijkheden genoemd onder 3 en 4 werden door de desbetreffende DBH's als de meest reële aangemerkt, alhoewel niet met zekerheid kon worden gesteld dat de onder 1 en 2 genoemde mogelijkheden niet zouden voorkomen. Het is daarom geenszins zeker dat het totaal aantal gemeentelijke landbouwbedrijven in 1983 niet groter was dan 116.

3.2 Netto beteelbare oppervlakte

Van de 116 geïnventariseerde gemeentelijke landbouwbedrijven bleken er in 1983 101 via de Landbouwtelling geregistreerd 1) te zijn. Deze gemeentelijke bedrijven exploiteerden bijna 5500 hectare landbouwgrond (netto-beteelbare oppervlakte) voor eigen rekening. Volgens tabel 3.2 was 85 procent van dit areaal gelegen in de provincies Groningen, Gelderland, Noord-Holland en Noord-Brabant.

Tabel 3.2 Areaal cultuurgrond in exploitatie bij gemeentelijke bedrijven per provincie in 1983 in hectaren

Provincie	Gemeentelijke landb. bedr.	Netto bet. opp.	Gras- land	Bouw- land	Tuin- land	Braak- land
1. Groningen	6	1.111	46	1.032	30	3
2. Friesland	8	192	176	5	10	1
3. Drenthe	1	26	2	24	-	-
4. Overijssel	11	221	25	180	15	1
5. Gelderland	19	444	135	292	17	-
6. Utrecht	1	67	55	12	-	-
7. Nrd.-Holl.	10	860	135	627	98	-
8. Zd.-Holl.	14	166	36	85	35	10
9. Zeeland	2	42	2	31	2	7
10. Nrd.-Brabant	27	2.213	660	1.486	57	10
11. Limburg	2	101	-	101	-	-
Nederland	101	5.443	1.272	3.876	262	31

1) De overige 15 waren of te klein van omvang (waardoor ze buiten de officiële telling bleven) of werden door de gemeentelijke dienst niet opgegeven.

De netto-beteelbare oppervlakte van de gemeentelijke landbouwbedrijven bestond in 1983 voor het grootste gedeelte uit bouwland (71%), en voor de rest uit grasland (23%), tuinland (5%) en braakland (1%).

3.3 Bedrijfsomvang en bouwplan

Wanneer we de gemeentelijke landbouwbedrijven indelen met behulp van de gebruikelijke bedrijfstyperingen, dan vinden we niet alleen een groot aantal akkerbouwbedrijven (zoals verwacht), maar tevens een aanzienlijk aantal tuinbouwbedrijven. Veehouderijbedrijven en gemengde bedrijven komen slechts sporadisch voor. Tabel 3.3 brengt een en ander in beeld. De akkerbouwbedrijven vinden we

Tabel 3.3 Gemeentelijke landbouwbedrijven naar bedrijfstype, oppervlakte en omvang (aantallen in 1983)

Oppervlakte	Veehouderij	Akkerbouw	Tuinbouw	Gecombineerd	Totaal
0 - 10 ha	3	10	29	1	43
10 - 25 ha	3	12	6	2	23
25 - 50 ha		8	2	1	11
50 - 100 ha	1	10		1	12
100 - 250 ha	1	4			5
250 ha en meer		6		1	7
Bedrijfsomvang 1)					
0 - 100 sbe	8	23	8	1	40
100 - 250 sbe		12	12	3	27
250 - 500 sbe		8	12	1	21
500 - 750 sbe		2	2		4
750 - 1000 sbe			1	1	2
1000 sbe en meer		5	2		7
	8	50	37	6	101

1) Gemeten in standaardbedrijfseenheden (sbe's):

eenheid waarin de economische omvang van een agrarisch bedrijf en van de afzonderlijke produktierichtingen binnen een bedrijf wordt uitgedrukt. Een sbe is een gestandaardiseerd bedrag aan toegevoegde waarde, berekend in een basisperiode bij een doelmatige bedrijfsvoering en onder normale omstandigheden. Enkele voorbeelden:

1 ha wintertarwe = 3 sbe, 1 ha suikerbieten = 7 sbe, 1 melkkoe = 2,1 sbe, 1 fokzeug = 1,15 sbe, 1 slachtkuiken = 0,003 sbe, 1 ha stooktomaten = 380 sbe en 1 ha freesia's onder glas = 450 sbe.

vooral in Groningen, Gelderland en Brabant, terwijl de tuinbouwbedrijven naar verhouding veel voorkomen in Friesland, Overijssel en Zuid-Holland.

De sporadisch voorkomende veehouderijbedrijven zijn qua produktieomvang zeer klein, maar beslaan soms een flinke oppervlakte. Tuinbouwbedrijven hebben, vooral als het om glastuinbouwbedrijven gaat, een kleine oppervlakte (60% is kleiner dan 5 ha); de produktieomvang daarentegen is aanzienlijk.

Van de veel voorkomende akkerbouwbedrijven heeft 43 procent een, voor een akkerbouwbedrijf, klein areaal: kleiner dan 25 ha; 20 procent heeft echter een zeer grote oppervlakte: 100 tot meer dan 500 ha. De produktieomvang van veel akkerbouwbedrijven is eveneens klein: 45 procent heeft minder dan 100 sbe. Van de 7 grote akkerbouwbedrijven met meer dan 250 ha hebben er echter 5 elk meer dan 1000 sbe.

Er zijn dus vier typen van gemeentelijke landbouwbedrijven, te weten: een klein aantal (8) veehouderijbedrijfjes, een klein aantal gecombineerde bedrijven (6), een groter aantal tuinbouwbedrijven (37), terwijl de grootste groep (50) bestaat uit akkerbouwbedrijven.

De eerste twee groepjes van bedrijven exploiteren hoofdzakelijk grasland (zie tabel 3.4), terwijl de gecombineerde bedrijven

Tabel 3.4 Gemeentelijke Bouwplan per bedrijfstype in 1983

Bedrijfstype	Veehou- derij	Akker- bouw	Tuin- bouw	Gecomb. bedrijven
Aantal bedrijven	8	50	37	6
Opp. per bedrijf in ha	64	88	6	87
w.v.: grasland p.bedr.in ha	49	11	1	56
bouwland " " " "		74	1	29
tuinland " " " "		3	3	2
Omvang bedrijf in sbe	49	317	302	245
w.v.: grasland p.bedr.in sbe	43	12	2	62
rundvee " " " "	2			18
granen " " " "		53		6
aardapp. (fabr.) " " " "	1	18		
suikerb. " " " "		98	1	37
snijmais " " " "	1	116	2	76
groenten o.g. " "		8	14	12
bloemkw. o.g. " "			6	
fruit o.g. " "		8	1	9
boomkw. en vaste pl. o.g. " "		1	117	24
glasgroente " "			5	
pot- en perkpl. o.g. " "			141	5
boomkw. o.g. " "			8	

daarnaast nog wat snijmais, suikerbieten en bomen telen. In enkele gevallen gaat het hierbij om bedrijfjes met een maatschappelijk of educatief oogmerk. De derde groep teelt voornamelijk boomkwekerijgewassen en vaste planten in de open grond, alsmede pot- en perkplanten onder glas. Deze produkten vinden naar alle waarschijnlijkheid hun weg naar gemeentelijke parken en plantsoenen. De vierde groep exploiteert, naast een klein areaal grasland, de gronden voor akkerbouwdoeleinden. Snijmais, suikerbieten, granen en fabrieksaardappelen zijn op deze landbouwgronden de voornaamste produkten.

In de gemeentelijke bouwplannen zijn dus, afhankelijk van het gebied, gras, granen, suikerbieten, snijmais, boomkwekerijgewassen (bomen, struiken, enz.) en vaste planten in de open grond alsmede bloemisterijgewassen onder glas, de voornaamste teelten.

Behalve in het geval van granen, die voornamelijk tegen gegarandeerde prijzen kunnen worden afgezet, zou de produktie kunnen concurreren met die van particuliere agrarische bedrijven. De gemeentelijke produktie vergroot immers het aanbod van produkten op de vrije markten, waardoor de prijzen kunnen dalen. Wanneer we echter deze produktie van gemeentelijke bedrijven relateren aan de totale agrarische produktie dan blijkt de gemeentelijke produktie slechts 0,12 procent 1) van dit totaal te bedragen. Een welhaast verwaarloosbaar gedeelte, waarvan nauwelijks een prijseffect te verwachten valt.

1) De produktie van snijmais bedraagt 1% van de totale snijmais-
produktie.

4. Conclusies

Veel gemeenten zitten met een in voorgaande jaren verworven oppervlakte landbouwgrond waaraan op korte termijn niet, zoals eertijds werd aangenomen, een nieuwe bestemming kan worden gegeven.

Om de aan deze grondverwerving verbonden - vaak aanzienlijke - rentelasten nog enigszins te compenseren nam men de laatste jaren deze gronden in eigen exploitatie. Het alternatief: verpachten, brengt immers in vergelijking met de (agrarische) gebruikswaarde van de grond te weinig op, terwijl het tevens het gevaar in zich bergt dat door de, in de pachtwet ingebouwde, bescherming van de pachter de grond niet op het door de gemeente gewenste tijdstip bouwrijp gemaakt kan worden.

In het voorgaande is onderzocht hoe en in welke omvang gemeenten zelf landbouwgronden exploiteerden.

De gemeentelijke landbouwbedrijven, die zelf land- en tuinbouwprodukten telen, bleken moeilijk te identificeren. Het is dan ook nog maar de vraag of al deze bedrijven zijn achterhaald.

De 116 gemeentelijke landbouwbedrijven, die met medewerking van de STULM werden opgespoord, bleken hoofdzakelijk in de provincies Gelderland, Zuid-Holland en Noord-Brabant te liggen. Het grootste beslag op de oppervlakte landbouwgrond vond echter plaats in de provincies Groningen, Noord-Holland en Noord-Brabant. Kennelijk bevinden zich in deze provincies enkele zeer uitgestrekte gemeentelijke landbouwbedrijven.

De totale door de gemeentelijke bedrijven beteelde oppervlakte bedroeg in 1983 (evenals in 1981, 1982 en 1984) rond de 5.500 hectare. De meest voorkomende gemeentelijke agrarische bedrijven waren van het akkerbouwtype; daarnaast werd een aanzienlijk aantal tuinbouwbedrijven geïnventariseerd. De meeste akkerbouwbedrijven bleken over een flink areaal te beschikken - een zevental had zelfs meer dan 250 hectare ter beschikking -; de produktieomvang daarentegen was in vele gevallen beperkt (lager dan op particuliere agrarische bedrijven met een vergelijkbare oppervlakte). De tuinbouwbedrijven beschikten vanzelfsprekend over een beperkt areaal, maar haalden desalniettemin in de meeste gevallen een flinke produktieomvang. De akkerbouwbedrijven telen op gemiddeld 88 hectare naast een niet zo omvangrijk areaal grasland (12 ha), voornamelijk snijmais, suikerbieten, granen en fabrieksaardappelen. De tuinbouwbedrijven telen voornamelijk boomkwekerijgewassen en vaste planten in de open grond, alsmede pot- en perkplanten onder glas. Uitgezonderd granen, die voornamelijk tegen gegarandeerde prijzen kunnen worden afgezet, kunnen de produkten van de gemeentelijke landbouwbedrijven concurrentie aandoen aan de produktie van de particuliere agrarische ondernemers. Daar de 101 in 1983 geregistreerde gemeentelijke landbouwbedrijven (0,07% van alle bedrijven) op bijna 5,5 duizend hectare (0,27% van de totale opper-

vlakke) echter slechts een geringe produktie (0,12% van de totale produktie) realiseren, is van deze produktie nauwelijks een prijs (dalend) effect te verwachten.